

مدینه منوره

تحیہ و پخش:
مرکز تحقیقات مدینہ منورہ

ترجمہ و صدا:
عبداللہ حیدری

این کتاب از سایت کتابخانه عقیده دانلود شده است.

www.aqeedeh.com

book@aqeedeh.com

آدرس ایمیل:

سایت های مفید

www.aqeedeh.com

www.nourtv.net

www.islamtxt.com

www.sadaislam.com

www.ahlesonnat.com

www.islamhouse.com

www.isl.org.uk

www.bidary.net

www.islamtape.com

www.tabesh.net

www.blestfamily.com

www.farsi.sunnionline.us

www.islamworldnews.com

www.sunni-news.net

www.islamage.com

www.mohtadeen.com

www.islamwebpedia.com

www.ijtehadat.com

www.islampp.com

www.islam411.com

www.videofarda.com

www.videofarsi.com

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۲.....	مدینه منوره و تاریخ تمدن آن
۱۳.....	تعمیر و توسعه مسجد نبوی در طول تاریخ
۱۶.....	تاریخ مصور مدینه منوره

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مدینه منوره و تاریخ تمدن آن

تهیه و پخش: مرکز تحقیقات مدینه منوره

ترجمه و صدا: عبدالله حیدری

به نام خداوند بخشنده مهربان

بینندگان عزیز! به مدینه منوره خوش آمدید، به مرکز ایمان و حرم اسلام خوش آمدید، به شهر رسول خدا ﷺ خوش آمدید.

بویژه در این عرصه پربار تمدن که خورشید مدینه نیز به سرعت نور افشانی می کند به این شهر مقدس خوش آمدید.

بیائید که اکنون با هم مروری به تاریخ مدینه داشته باشیم، جالب است که از همان اول شروع کنیم: در آن روزگاران کهن، در عصر چهارمین نسل از خاندان و نوادگان پیامبر اولوالعزم الهی، حضرت نوح علیهِ السلام بود که گروهی از سرزمین بابل، در جستجو سکونت گاه جدیدی برآمدند و پس از تلاش فراوان سرانجام منطقه شاداب و حاصل خیزی را یافتند که باکوها و سنگهای آتش فشان احاطه شده بود، در آن اقامت گزیدند و قریه کوچکی ساختند که به اسم کد خدایشان «یثرب» نامگذاری گردید، چنانکه از بعض روایات تاریخی بر می آید حدود بیست و سه (۲۳) قرن، پیش از هجرت نبوی، «عمالیق» در آن سکونت داشته اند.

همچنین گفته می شود که یثرب، در قرن دوازدهم قبل از هجرت، بامملکت معینه یمن مرتبط بوده است.

آنگونه که از بعضی آثار تاریخی بر می آید در عهد سلطنت " نبونید " پادشاه بابل، در قرن یازدهم قبل از هجرت که سال در تیماء حاکم بوده، یثرب از وی تبعیت می کرده است.

در قرن پنجم قبل از هجرت عده ای از یهودیان، که از دست رومی ها آواره شده بودند به یثرب آمدند.

در قرن سوم قبل از هجرت، قبایل اوس و خزرج، از یمن سرازیر شدند و در یثرب اقامت گزیدند.

در طول قرنهای گذشته، همزمان با نقل و حرکتهای مزبور، افراد و گروههایی نیز از قبائل خود شبه جزیره عربستان، به یثرب وارد شدند و در آن سکونت اختیار نمودند. از مجموع این ساکنان متنوع، یک مجتمع کشاورزی بسیار فعال تشکیل گردید، و باغها و نخلستانهای انبوه میوه و سبزی، سراسر یثرب را فراگرفت.

اکنون دیگر، کارڈانهای بازرگانی، که بین شام و یمن در تردّد بودند ناگزیر جهت استفاده از آبهای شیرین و خرماهای کم نظیر، و نیز داد و ستد بامردم "یثرب" بدانجا سر می زدند.

حدود صدوبیست (۱۲۰) سال، پیش از هجرت، جنگ خونینی میان دو قبیله اوس و خزرج در گرفت، که نقش یهود، و دسیسه های آنان را نمی توان در این جریان نادیده گرفت.

آشوب گری بشدت ادامه یافت، و کینه توزی و حس انتقام جوی، هر روز این آتش خانمانسوز را شعله ورتر می کرد و بردامنه آن می افزود، زندگی متزلزل گردید، و بسیاری از مردم بستوه آمده بودند و بابی صبری تمام برای نجات و خلاص از این مصیبت یرانگر لحظه شماری می کردند.

در سال سوّم قبل از هجرت بود که اولین نشانه ها از یک تحول بزرگ نمایان گردید، و این هنگامی بود که گروهی از قبیله خزرج در موسم حج آن سال بارسول خدا ﷺ ملاقات کردند و آنحضرت، آنان را بسوی دین اسلام فراخواند، هنگامی که پیامبر ﷺ آیاتی چندی از کلام ملکوتی پروردگار را بر آنان تلاوت فرمودند به یکدیگر روی کردند و گفتند: مردم! بیائید این دین را بپذیرم، والله که او پیامبر است، این همان پیامبری است، که یهود از آن سخن می گویند، مبدا بگذارید که آنان بر شما سبقت جویند.

آنگاه به پیامبر ﷺ روی آوردند و گفتند: مَلّت ما دچار یک دشمنی بزرگ، و فتنه خانمانسوزی است امیدواریم خداوند، بوسیله تو آنان را متحد گرداند، خلاصه درحالی به یثرب باز گشتند که لذت ایمان کامشان را شیرین کرده بود.

در سال بعد بازهم در موسم حج دوازده نفر از اوس و خزرج با حضرتش ﷺ ملاقات کردند این عده نیز قلبشان بانور ایمان منور گردید و با رسول خدا ﷺ بیعت نمودند که بعدها در تاریخ به «بیعت عقبه اولی» شهرت یافت.

اینجا بود که پیامبر اکرم ﷺ سفیر اسلام حضرت مصعب بن عمیر رضی الله عنه را به عنوان اولین داعی و معلم قرآن، با آنان به یثرب فرستاد، تا اهالی آنجا را در خانه ها و کشتزارهایشان به سوی اسلام فراخواند، دیری نپائید که چندین نفر، بشمول عده ای از سرداران اوس و خزرج به کاروان اسلام پیوستند.

در حج سال بعد نیز هفتاد نفر از این شفتگان اسلام بسوی مکه شتافتند و از مشرف شدن به حضور مبارک پیامبر اکرم ﷺ، بیعت عقبه دوم را در تاریخ به ثبت رسانیدند. و آنگاه از ایشان و سایر مسلمین مکه تقاضا کردند که به «یثرب» هجرت کنند تا همه با کمک یکدیگر شالوده اولین جامعه اسلامی در تاریخ را بریزند.

ابتداء سایر مسلمین و سپس خود رسول بزرگوار اسلام ﷺ با یار باوفایشان حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه با حسرت فراوان مکه را ترک گفتند، اهل یثرب با گرمی وصف ناپذیری از تشریف آوری حضرتش استقبال نمودند و از آن به طلوع بدر، و نور افشانی مهتاب شب چهارده تعبیر نمودند از اینجا آن تحول بزرگ تاریخ عملاً آغاز گردید.

همه چیز در این شهر دگرگون شد، اسم یثرب به «مدینه» تبدیل گردید، و طولی نکشید که عقاید مردم از بت پرستی به خدا پرستی مبدل گردید، و مسجد نبوی، که بارزترین پایه، در ساختار جامعه اسلامی بشمار می رفت به عنوان مرکز رهبری و فرماندهی تبارز کرد.

هیئت های دعوت و سرایای جنگی مختلف، جهت درهم شکستن کابوس شرک و خرافات و سر بلندی کلمهء توحید براه افتادند.

در سال دوم قمری در صدوشصت کیلو متری مدینه میان نیروهای شرک و اسلام غزوه بدر در گرفت که در آن نبرد تاریخی، مشرکین شکست سختی را متحمل شدند، و

اکثر سردارانشان کشته شد، لذا مصمم شدند در زودترین فرصت انتقام بگیرند، مصاف بعدی دامنه کوه احد بود، که گر چه هفتاد نفر از یاران پیامبر از جمله عموی آنحضرت سید الشهداء حضرت حمزه علیه السلام به شهادت رسیدند با این وجود مشرکین به هدف دست نیافتند و مجبور به عقب نشینی شدند.

غزوات و سرایای جنگی یکی پی دیگری ادامه داشت و دشمنان از هر سو با شکست مواجه می شدند، قریش ناچار گردید با دیگر قبایل عرب پیمان جنگی امضاء کند، و در سال پنجم قمری با این امید که شاید بتوانند جامعه اسلامی نو پا را یکسره نابود کنند به مدینه هجوم آوردند، اما مسلمانان که از توطئه آگاه شده بودند در اطراف مدینه با مشوره سلمان فارسی علیه السلام خندق حفر نمودند و بدینوسیله شهر را برای دفاع آماده کردند.

مهاجمین، شهر را محاصره نمودند و چندین مرتبه کوشش کردند که به شهر رخنه کنند، اما هر بار ناکام شدند، سرانجام خداوند طوفان شدیدی را بر آنان مسلط نمود و آنها را در حالی که با ذلت خواری بزرگی روبرو شده بودند مجبور به عقب نشینی کرد.

اکنون مدینه استقرار یافته بود، چنانکه در تمام سالهای طلایی حکومت اسلامی، بویژه در عهد نبوی و راشدی (مدینه منوره) به عنوان مرکز اسلام و پایتخت خلافت اسلامی تلقی می شد که مسلمانان جهت دیدار و مشرف شدن به حضور آنحضرت صلی الله علیه و آله و سلم بدانسو می شتافتند، تا علاوه بر ادای نماز در مسجد مقدس پیامبر، خدمت حضرتش، عرض سلام و ادب نمایند، بارشد روز افزون جمعیت، و گسترش دامنه اسلام، احساس نیاز گردید که مسجد نبوی توسعه داده شود، لذا رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم در سال هفتم قمری برای اولین بار مسجد را توسعه دادند.

سپس حضرت عمر فاروق رضی الله عنه در دوران خلافتش در سال هفدهم قمری مسجد را توسعه داد.

و در سال سی ام (۳۰) قمری حضرت عثمان رضی الله عنه سومین توسعه را به مسجد اضافه نمودند، البته اینبار مسجد باسنگهای حکاکی شده و زیبا باز سازی گردید.

آری، از همین مسجد نبوی بود که گروههای دعوت و جهاد تشکیل می شد، و به اقصی نقاط جهان می شتافت، چندین سال بیشتر طول نکشید که شبه جزیره عربستان، شام، عراق، مصر و شمال آفریقا به زیر پرچم اسلام در آمدند، در دوران اموی ها که مرکز

خلافت اسلامی به دمشق منتقل گردید، آن شورو غوغا و کشمکشهای زندگی سیاسی نیز از مدینه رخت برپست، و مدینه به شهری آرام مبدل شد، اما رشد و ترقی همچنان ادامه داشت، باغها، و کشتزارها رونق فراوان یافت، و تا کناره وادی عقیق بقدری نسیم شادابی و تازگی می دمید که دیگر جایی برای ساختن نبود، علم و فرهنگ اسلامی پیشرفت قابل توجهی نمود، این وضعیت تا نیمی از دوره عباسیان نیز ادامه یافت، در آغاز این دوران، امام مالک بن انس رحمته الله به عنوان یک عالم برجسته از مدینه بروز نمود که حلقهء درسش بسیار گسترده بود، از جمله بارزترین شاگردانش حضرت امام شافعی رحمته الله را می توان نام برد.

خلاصه اینکه به استثنای بعضی فتنه ها و آشوب هایی که در قرن اول و دوم واقعاً درد ناک بود، در مجموع مدینه شهر نسبتاً آرامی بود و رونق و پیشرفت علمی بر آن غالب بود، و مسلمانان همواره جهت ادای نماز در مسجد مدینه و عرض سلام به خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم از هرسو به این شهر مقدس روی می آوردند. در همین دوران بود که مهدی خلیفه عباسی نیز دستور داد مسجد نبوی توسعه یابد و ساختمان قدیمی اش ترمیم گردد.

در قرن سوم هجری در بخش های مختلف زندگی نوعی رکود حاکم گردید. آبادی شهر، خودش را جمع کرد، خانه های اطراف وادی عقیق به ویرانه تبدیل گردید، امنیت متأثر شد، و حمله به کاروانهای حجاج افزایش یافت، در سال (۲۶۳) قمری برای اولین بار مدینه خودش را در هم کشید و در احاطه یک دیوار دفاعی قرار گرفت و سپس، این دیوار چندین بار تجدید بنا گردید و توسعه داده شد تا آبادی های نسبی شهر را در برگیرد، این مد و جزر همچنان تا قرن دهم همجری ادامه یافت.

در سال (۵۷۸) قمری که جنگهای صلیبی به اوج خودش رسیده بود، ارناط، یکی از فرماندهان صلیبی، یک دسته جنگی را مأمور حمله به مدینه کرد، این دسته توانست مخفیانه از طریق کشتی، خودش را به دریای سرخ، و سپس ساحل ینبع برساند و آنگاه پیاده به سوی مدینه حرکت کند، اما نیروهای صلاح الدین ایوبی که آنها را دنبال می کردند در چند کیلومتری مدینه بر آنان تاختند که خوشبختانه بیشترشان را کشته و بقیه را اسیر کردند و بدین ترتیب خداوند مدینه را از شر آنان نجات بخشید.

در پنجم ماه رجب سال ۶۵۴ قمری بود که آتش فشانی بزرگی در شرق مدینه منفجر گردید و سنگ های ذوب شده همانند سیلی خروشان به سوی مدینه سرازیر شد اما بلطف خداوند مهربان بزودی مسیرش را عوض کرد و به شمال روی آورد، انفجار و پرتاب سنگها تا حدود سه ماه ادامه داشت.

در سال ۸۸۶ قمری مسجد نبوی دچار یک آتش سوزی گردید که علتش جرقه ای بود که از برق آسمانی تولید گردید، قسمت زیادی از مسجد سوخت و ویران شد اما حجرهء شریفهء رسول خدا ﷺ سالم ماند، بلا فاصله مسجد با کمک سلطان قای تبای ترمیم و بازسازی گردید.

در این سالها مدارس قرآنی و رباط های زیادی ساخته شد که علماء و طلاب و مجاورین را در خود جای می داد.

در قرن دهم هجری خلافت عثمانی ها آغاز گردید که پس از آن مدینه توسط آنها اداره می شد، طی چهار قرن خلافت آنان مدینه شاهد تحولات زیادی بوده است از جمله: دیوار شهر مدینه بازسازی گردید، و برای دفاع شهر، قلعهء بزرگ و محکمی ساخته شد.

دستهء نظامی ویژه ای جهت تأمین امنیت در مدینه مستقر گردید که عملاً در امنیت شهر بسیار نقش مؤثری داشت.

وحمله به کاروانهای حجاج، و دزدی و غارتگری تا حد زیادی کنترل گردید. متأسفانه در یک عرصه ضعف اداری شدیدی احساس شد و میان فرماندهان نظامی بر سر قدرت اختلافاتی در گرفت، که در نتیجه آن، نا امنی، مجدداً سربر آورد و دزدیها و غارتگری ها از سر گرفته شد و تا پشت دروازه های شهر رسید، حتی در داخل شهر نیز آشوب و فتنه بروز کرد اما بحمدالله اوضاع مهار گردید و بزودی امنیت باز گشت.

در سال ۱۲۲۰ قمری اهالی مدینه با حرکت دعوت و اصلاح بیعت نمودند و بدین ترتیب اولین حکومت آل سعود را پذیرفتند و شش سال در سایه آن با امنیت و آسایش زندگی کردند.

اما طوسون باشا فرزند محمد علی باشا مدینه را اشغال کرد و به دولت عثمانی بازگرداند.

در سال ۱۲۶۵ قمری کار توسعه و بازسازی مسجد نبوی آغاز گردید و دوازده سال بطول انجامید که خوشبختانه بسیار جالب ساخته شد.

در سال ۱۳۱۸ قمری مدینه از طریق یک ایستگاه بی سیم بزرگ و نیرومند با استانبول مرتبط گردید و بدین ترتیب مؤفق شد با دیگر ایستگاههای مربوطه نیز رابط برقرار کند. در سال ۱۳۲۶ قمری خط راه آهن از طریق دمشق به مدینه رسید و این امر در زندگی اقتصادی و اجتماعی و عمرانی مدینه تحولات عظیمی ایجاد نمود، جمعیت مدینه از ده هزار به هشتاد هزار افزایش یافت، تجارت بسیار رونق یافت و سرمایه و وسایل فزونی گرفت.

در سال ۱۳۳۴ قمری با آغاز جنگ جهانی اول در مدینه نیز مرحله دشواری پیش آمد، فخری باشا فرمانده نظامی عثمانی ها، نیروهای زیادی را جهت دفاع در مدینه و اطراف آن مستقر گردانید، و خطوط دفاعی محکمی در اطراف شهر احداث نمود، و در مقابل نیروهای شریف حسین و هم پیمانانش که قصد اشغال مدینه را داشتند شدیداً مقاومت نمود. فخری اهلالی مدینه را ترغیب کرد که از شهر بیرون بروند، عده ای را نیز بازور اخراج کرد، خانه ها و محله ها از سکنه خالی شد و کسانی که در شهر مانده بودند بعلت طولانی شدن محاصره، و گرانی و کمبود آذوقه در معرض هلاکت قرار گرفتند، این محاصره سه ساله، تنها زمانی پایان یافت که در سال ۱۳۳۷ قمری دولت عثمانی سقوط کرد و نیروهایش منطقه را ترک گفتند.

أشراف به شهر داخل شدند و اداره امور را بدست گرفتند، برای مدت کوتاهی مدینه آرام بود. در این دوران جمعیتش از پانزده هزار نفر تجاوز نمی کرد.

باز اداره ضعیف گردید و آشوب و فتنه سرکشید وضعیت اقتصادی مردم روبه ضعف گرائید. بخصوص پس از آنکه أشراف با نیروهای سعودیها که به شهر نزدیک شده بودند درگیر شدند کاملاً آشکار بود که تنها راه نجات پیوستن به حرکتی است که جهت متحد کردن عربستان بزرگ به رهبری ملک عبد العزیز بن عبد الرحمن آل سعود آغاز شده است.

در نوزدهم جمادی الأولى سال ۱۳۴۴ قمری بود که هیئت نمایندگی مدینه پشتیبانی اش را از ملک عبدالعزیز اعلان کرد، این پیمان فرخنده اولین گامی بود که در جهت

مرحله درخشانی از تاریخ نوین مدینه برداشته می شد، مرحله آرامش و استقرار، ترقی و بالندگی، و دهش و بارآوری.

در بیست و سوم ربیع الثانی ۱۳۴۵ قمری بود که ملک عبدالعزیز شخصاً از مدینه دیدن کرد و بامردم مدینه و نمایندگانی از قبائل اطراف ملاقات نمود.

در سال ۱۳۷۰ قمری ملک عبدالعزیز دستور توسعه مسجد نبوی را صادر نمود، زمینهای اطراف مسجد خریداری گردید، و رواقهای شمال برداشته شد و باز سازی گردید که بدین ترتیب بیش از شش هزارمتر مربع به مساحت قبلی مسجد افزوده شد اینک ساختمان جدید مسجد بشکل بسیار زیبا و نوینی در آمده بود که با ایوانهای بزرگش هزاران نماز گذار را در خود جای می داد.

آبادی مدینه گسترش چشمگیری یافت و حجم شهر دو چندان گردید، ... در سال ۱۳۸۱ قمری دانشگاه اسلامی مدینه منوره تأسیس گردید و صدها تن از فرزندان امت اسلامی برای آموزش علوم اسلامی بسوی این دانشگاه نوین روی آوردند. دانشگاه اسلامی امام محمد بن سعود و دانشگاه ملک عبدالعزیز نیز هر کدام دانشکده در مدینه گشودند.

همزمان، مجله فرهنگی المنهل، و چندی بعد روزنامه المدینه نیز آغاز بکار نمود، و بدین ترتیب فعالیتهای فرهنگی و آموزشی شدت گرفت.

در دهه اول قرن پانزدهم هجری قمری مدینه منوره تقریباً در تمامی عرصه ها شاهد یک انقلاب بزرگ عمرانی و فرهنگی بود، ابتداء خادم حرمین شریفین ملک فهد بن عبد العزیز دستور داد کمیته مستقلی از وزیران تشکیل گردد تا برأمر توسعه و زیبا سازی مدینه و حرم نبوی نظارت مستقیم داشته باشد، و بدنبال آن هیئت وزیران چندین جلسه ویژه دایر نمود و طرح بسیار جامعی را تصویب کرد که براساس آن، انقلاب عمرانی، مرحله بسیار گسترده ای را پشت سرمی گذراند، این طرح دوبخش خیلی مهم داشت یکی توسعه و باز سازی مسجد نبوی و دیگری بازسازی و زیباسازی منطقه مرکزی شهر مدینه.

در پانزدهم ماه صفر سال ۱۴۰۵ قمری، خادم حرمین شریفین این طرح را افتتاح نمود، و بدین ترتیب عملاً کار آغاز گردید، محله های کاملی در اطراف مسجد، باقیمت بسیار

بالاخریداری گردید، و بنفع مسجد از میان برداشته شد، پایه های ژرف و عمیقی حفر گردید و ماشین آلات بزرگ و پیشرفته ای بکار افتاد این کار بدون اینکه خللی در اقامه نمازها ایجاد گردد باتلاش های شبانه روزی، نه سال ادامه داشت.

پی گیری و سر پرستی شاهزاده عبدالمجید امیر مدینه منوره، در دقت عمل و سرعت بخشیدن به کار نقش بسزایی ایفا نمود.

سرانجام کار بپایان سید و خادم حرمین شریفین در سال ۱۴۱۴ قمری آنرا برای بهره برداری افتتاح نمود، توسعه جدید، هشتاد و دو هزار مترمربع به ساختمان قدیم مسجد افزود.

بالای پشت بام نیز طوری ساخته شد که هزاران نماز گذار می توانند در آن به عبادت پردازند، و زیر زمینهای دور حرم، علاوه از حمام و دستشوی و وضو خانه بقیه آن پارکینگ ساخته شد که برای پنج هزار ماشین ظرفیت دارد.

علاوه بر آن در فاصله هفت کیلو متری حرم نبوی یک دستگاه کلر سردکن خیلی بزرگ ساخته شد که توسط لوله های زیرزمین به مسجد وصل گردیده و تمامی مسجد را می تواند سرد کند.

مسجد نبوی پس از اجرای این طرح عمرانی موفق به یک مجتمع عمرانی منحصر به فرد تبدیل گردیده است که زائران با خیالی آرام و قلبی مطمئن در آن به عبادت می پردازند.

قسمت دوم این طرح عمرانی بزرگ بازسازی و زیبا سازی منطقه مرکزی است. این طرح در زمینی به مساحت دوونیم میلیون مترمربع در دست اجرا قرار دارد که نصف آن زیر بناست و نصف دیگر را صحن ها، جاده ها، پیاده روها، قبرستان بقیع، و دیگر متعلقات در برمی گیرد که بسیار منسجم و دقیق ساخته خواهد شد.

بنا بر مفاد این طرح اکنون چندین آپارتمان مسکونی تجاری آماده بهره برداری است که هر کدام آن صدها ویلا و اتاق مسکونی و صدها مغازه و فروشگاه را در بر دارد، که باسیستم های پیشرفته و جدید ساخته شده است.

اکنون شهر زیبای مدینه که در هر دو بعد تمدن و معنویت می درخشد با تازه ترین و سایل پیش رفته امروزی مجهز گردیده در سایه حرم نبوی آماده است از زائران و مهمانان

عزیزش پذیرایی کند و اسباب آسایش و رفاه آنان را فراهم آورد. علاوه بر آن طرحهای دیگری نیز برای زیباسازی مدینه تصویب شده بود از جمله توسعه و باز سازی مساجد تاریخی که در رأس آن اولین مسجد اسلام، مسجد قباء قرار دارد.

ساختمان قدیمی مسجد قباء برداشته شد و از نوباز سازی گردید، و بگونه ای توسعه داده شد که هیئت اصلی مسجد تغییر نکند، اکنون مساحت آن با متعلقات به سیزده هزار (۱۳۰۰۰) متر مربع می رسد.

و اطراف مسجد نیز به شکل بسیار زیبایی طراحی گردیده که اکنون بامساحت جدیدش یک یادگار عمرانی کم نظیر بشمار می رود.

مسجد مهم و تاریخی دیگری نیز بر دروازه ورودی مدینه منوره در منطقه ذی الحلیفه قرار گرفته است این مسجد که میقات نام دارد، جایی است که حجاج از آنجا برای حج و عمره احرام می بندند.

مسجد نیز، بنابر دستور خادم حرمین شریفین باز سازی گردید مساحت کلی آن نود هزار (۹۰۰۰۰) متر مربع است که برای پنج هزار نماز گذار ظرفیت دارد.

در ضمن شهر داری مدینه منوره در این انقلاب عمرانی نقش بسیار مؤثری داشته است بخصوص در ساختن پارکها و بلوارها و آبشارهای جالب که همه اینها بر زیبایی شهر افزوده است، تا اهالی شهر و زائران عزیز بتوانند در آن با آسایش زندگی کنند و باقلبی مطمئن و دلی آرام به انجام عبادات و چشیدن حلاوت ایمان بپردازند.

یکی دیگر از شاخصهای زیبا و درخشان مدینه منوره، که تارنخ پرافتخار و مبادی ایمانی آنرا به نمایش می گذارد، مجتمع بزرگ چاپ و نشر قرآن کریم است، که بی تردید بزرگترین مرکز علمی صنعتی در سطح جهان بشمار می رود، و به گونه ای تخصصی به خدمت قرآن کریم مشغول است.

در این مجتمع چندین عالم و دانشمند و قاری قرآن و پژوهشگر متخصص مشغول کار و نظارت بر چاپ قرآن کریم هستند این چاپخانه که بهترین و پشرفته ترین ماشین آلات چاپ را در اختیار دارد، علاوه بر چاپ نص قرآن کریم در زمینه چاپ ترجمه این کلام مقدس نیز به چندین زبان زنده دنیا مشغول است.

بخش ویژه ای نیز به ضبط نوار اختصاص دارد که در سطح گسترده ای تا کنون میلیون ها نوار ضبط توزیع نموده است.

تعداد قرآنهایی که تاکنون این چاپخانه بی نظیر جهان بچاپ رسانده از صدوسی میلیون متجاوزاست، تا باشد که مدینه منوره آن رسالت واقعی خویش را که در عصر طلایی پیامبر ﷺ بدوش گرفته بود و آن تحول بزرگی را که در عصر ابوبکر صدیق و عثمان ذی النورین ﷓ شاهدش بود در خاطره ها زنده کند.

رسالت و مسئولیت جمع آوری قرآن و سپس توزیع آن به مراکز جهان اسلام. بینندگان عزیز! آنچه مشاهده کردید و شنیدید بخشی از تاریخ درخشان مدینه منوره بود، امید واریم که عشق و محبت مدینه تا ابد در دلهای مان زنده و جاوید بماند زیرا پیامبر محبوبمان ﷺ

اینگونه دعا فرمودند: پروردگارا! همچنانکه محبت مکه را در دلهایمان جای دادی محبت مدینه را نیز جای بده و بلکه بیشتر از آن . اللهم حبب إلینا المدینة کحبنا لمة أو أشد حباً.

خدایا! این دعا را از همه مان اجابت بفرما.

خداوند یار و یاور همهء مسلمین جهان باد

والسلام علیکم ورحمة الله و برکاته

تعمیر و توسعه مسجد نبوی در طول تاریخ

اقتباس و ترجمه: عبدالله حیدری

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

«إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مِنْ آمَنِ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ»

هنگامی که پیامبر خدا ﷺ از مکه مکرمه هجرت فرموده و به مدینه منوره رسیدند، انصار مدینه برای پذیرایی از حضرتش بر یک دیگر سبقت می جستند، و هر کس می کوشید لجام شتر آنحضرت را بطرف خانهء خود بکشد، اما آنحضرت مکرراً می فرمودند، شتر را رها کنید زیرا که وی مأمور است در جای خاصی زانو بزند، شتر همچنان به راهش ادامه می داد تا اینکه در وسط شهر مدینه در یک خرمنگاه خرما زانو زد.

این زمین از دو تا یتیم بود که پیامبر ﷺ آنرا خریدند و مسجد نبوی را در آن بنیان گذاری نمودند، پس که انتخاب جای مسجد با راهنمایی پروردگار صورت گرفت. مساحت مسجد که بشکل مربع ساخته شده بود تقریباً هزاروشصت (۱۶۰۰) متر مربع بود، آن زمان قبله بسوی بیت المقدس بود که در شمال واقع می شد.

هنگامی که دستور تحویل قبله بسوی کعبه در مکه مکرمه توسط وحی نازل گردید، تعمیر اندکی در ساختمان مسجد بوجود آمد و آن اینکه دروازه جنوبی بسته شد و دروازه ای از طرف شمال باز گردید.

در سال هفتم هجری تعداد مسلمانان زیاد شد که مسجد گنجایش همهء آنها را نداشت، لذا پیامبر اکرم ﷺ دستور توسعه آنرا صادر نمودند، که از دو طرف مغرب و شمال توسعه داده شد، مقدار اضافه شده هزاروچهارصدوپانزده (۱۴۱۵) متر مربع بود، اکنون مساحت کلی مسجد به دوهزاروچهارصدوهفتادوپنج (۲۴۷۵) متر مربع می رسید.

توسعه دوم در عهد حضرت عمر فاروق رضی الله عنه در سال هفدهم هجری صورت گرفت، مسجد از نو باز سازی گردید، و حدود هزاروچهارصد (۱۴۰۰) متر مربع از سمت جنوب و غرب و شمال به آن افزوده شد، که اینک مساحت کلی آن به سه هزار وپانصدوهفتادوپنج (۳۵۷۵) متر مربع رسیده بود.

در سال بیست و نه (۲۹) هجری حضرت عثمان رضی الله عنه مسجد را باسنگ باز سازی نمود و از جهات جنوب و شمال و مغرب ۴۹۶ متر به آن افزود، که در نتیجه، مساحت کلی مسجد به چهار هزار و هفتاد و یک (۴۰۷۱) متر مربع رسید.

در سال ۸۸ هجری خلیفه اموی ولید بن عبد الملک دستور باز سازی و توسعه مسجد را صادر کرد، سر پرستی این کار را حضرت عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه که استاندار مدینه بود بعهدہ داشت، از جهات مشرق و مغرب و شمال مسجد توسعه یافت، و به جز حجره حضرت عایشه رضی الله عنها که در آن رسول گرامی صلی الله علیه و آله و دو یار باوفایش حضرت ابو بکر و عمر رضی الله عنہما دفن بودند بقیه حجرات نبوی در این توسعه ضمیمه شد و برای اولین بار محراب تو خالی بشکل رائج امروزی، و مناره هایی جهت بلند کردن اذان به مسجد افزوده شد.

پس از این توسعه مساحت کلی مسجد به شش هزار و چهار صد و چهل (۶۴۴۰) متر مربع بالغ گردید.

در سال صد و شصت و یک (۱۶۱) قمری مهدی خلیفه عباسی دستور داد مسجد توسعه داد شود و ترمیم گردد. بعضی دیوارهایش بازسازی گردید و از جهت شمال حدود ۲۴۵۰ متر مربع به آن افزوده شد، که در نتیجه مساحت مسجد به ۸۸۹۰ متر مربع رسید، در سال ۶۵۴ قمری مسجد بر اثر اشتباهی که از یک فراش مسجد سر زد دچار آتش سوزی بزرگی گردید، این بار به همان شکل اول بازسازی گردید و چیزی به آن افزوده نشد.

در قرن نهم هجری در عهد سلطان اشرف قایتبای بعضی اجزاء مسجد باز سازی شد اما بدنبال آن بر اثر یک جرعه آسمانی که مناره بزرگ مسجد را هدف گرفت آتش سوزی مخوفی مسجد را بلعید، بلافاصله به دستور سلطان اشرف قایتبای باز سازی گردید و از طرف شرق ۱۲۰ متر مربع به آن افزوده شد که مساحت کلی مسجد به (۹۰۱۰) متر مربع رسید.

در عهد سلطان عبد المجید عثمانی در سال ۱۲۶۵ قمری مسجد باز سازی شد و از جانب شمال یک ساختمان دو طبقه با مساحت ۱۲۹۳ متر مربع به مسجد افزوده شد، که در نتیجه آن مساحت کل مسجد به ده هزار و سیصد و سه (۱۰۳۳) متر مربع رسید.

در سال ۱۳۷۰ قمری بنا بر حکم ملک عبد العزیز آل سعود دیوارها و رواقهای شرق و غرب و شمال مسجد ترمیم گردید و حدود ۶۴۲۰ متر مربع به آن افزوده شد که مساحت کلی آن به ۱۶۳۲۷ متر مربع رسید.

با وجود اولین توسعه سعودی ها، هنوز هم مسجد نبوی احتیاج به توسعه داشت چون تعداد زائران هر سال رو به افزایش بود، لذا ملک فیصل بن عبد العزیز در سال ۱۳۹۳ قمری تصمیم گرفت مجدداً مسجد را توسعه دهد، لذا زمینی که در غرب مسجد نبوی واقع بود برای نماز اختصاص داد، که با نصب کردن بلند گو، چترهای بزرگ و پنکه های سقفی عملاً این زمین برای نماز آماده شد.

در هیجدهم ۱۸ رجب ۱۳۹۷ قمری ملک خالد بن عبد العزیز آل سعود زمینی که در جنوب غرب حرم نبوی واقع بود برای خدمت زائران و نماز گذاران اختصاص داد، که قسمتی از آن برای نماز و بقیه برای پارکینک ماشین های زوار آماده شد، مساحت این زمین ۴۳۰۰۰ متر مربع بود.

در سال ۱۴۰۵ قمری خادم حرمین شریفین ملک فهد بن عبد العزیز دستور بزرگترین تعمیر و توسعه در تاریخ مسجد نبوی را صادر نمود، این انقلاب عمرانی بزرگ با پیگیری و سرپرستی شاهزاده عبد المجید استاندار وقت مدینه منوره آغاز شد، و ۹ سال بطول انجامید، ۸۲۰۰۰ متر مربع به ساختمان مسجد افزوده شد که بعد از این توسعه مساحت کل ساختمان مسجد به (۹۸۳۲۷) نود و هشت هزار و سیصد و بیست و هفت متر مربع رسید. علاوه بر آن صحنها، حمامها، وضوء خانه ها و پارکینکهای مختلفی نیز در اطراف مسجد احداث گردید، که کل مساحت مسجد و متعلقات آن به (۴۰۰۳۲۷) چهارصد هزار و سیصد و بیست و هفت متر مربع رسید.

اخیراً در عهد ملک عبدالله بن عبد العزیز نیز توسعه ای شروع شده که جزئیات را بعدها انشاء الله ارائه خواهیم کرد.

التماس دعای خیر برادر شما

عبدالله حیدری مدینه منوره

پایان حج ۱۴۳۰ هـ ق

آذرماه ۸۸ شمسی

تاریخ مصور مدینه منوره

تهیه و عرضه: مرکز پژوهش و تحقیقات مدینه منوره

ترجمه: عبدالله حیدری

۱۴۳۰ هـ ق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- ۸-۹- نقشه مدینه منوره در عصر شریف نبوی. نام مهمترین آثار طبیعی ونحوه تمرکز سکونت قبایل در آن مشاهده می شود.
- ۱۰-۱۱- تصویری ماهواره ای از مکه مکرمه ومدینه منوره ومنطقه ای که در بین آن دو واقع است. در این تصویر راه واماکنی که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله در سفر هجرت از آنها عبور کرده اند مشخص شده است.
- ۱۲-۱۳- تصویر ذهنی از مسجد شریف نبوی هنگام تأسیس آن که حجره حضرت عایشه صدیقہ رضی الله عنها در جنوب شرق آن دیده می شود.
- ۱۴-۱۵- منظره ای عمومی از مدینه منوره از سال (۱۳۲۵) هـ ق - (۱۹۰۸) م. وبخشی از دیوارهایی که در آن زمان شهر مدینه را احاطه می کرده به چشم می خورد.
- ۱۶-۱۷- در سال (۱۳۲۵) هـ ق - (۱۹۰۸) م.
- ۱۸-۱۹- مدینه منوره از سال (۱۳۵۷) هـ ق - (۱۹۳۲) م وبخشی از دیوار اول آن دیده می شود که سلیمان قانونی از سلاطین عثمان آنرا در سال (۹۳۹) هـ ق - (۱۵۳۲) م باز سازی کرد.
- ۲۰- مسجد شریف نبوی - بام بنای عثمانی.
- ۲۱- خیابان عینیه - یکی از مهمترین خیابانهای قدیمی در مدینه منوره این خیابان از مناخه به باب السلام در مسجد شریف نبوی منتهی می شد.

- ۲۲-۲۳- مدینه منوره آنگونه که در تصاویر ماهواره ای دیده می شود.
- ۲۴-۲۵- منظره‌ای شبانه از مدینه منوره - عکس از فضا.
- ۲۶-۲۷- مسجد شریف نبوی منظره ای از خارج این تصویر از زاویه شمال غرب گرفته شده است.
- ۲۸-۲۹- مواجهه شریفه جایی که مردم برای سلام دادن به پیامبر گرامی ﷺ و دو یار باوفایشان ابوبکر صدیق و عمر فاروق رضی الله عنهما می ایستند.
- ۳۰- بخشی از روضه شریفه و محراب را ملاحظه می کنید جاییکه پیامبر گرامی ﷺ در آنجا می ایستادند و برای صحابه رضی الله عنهم اقامه نماز می کردند.
- ۳۱- محراب سلیمانی یا محراب حنفی که مقابل منبر شریف از غرب نزد ستون سوم واقع است. سال ساخت این محراب (۸۶۰) هـ ق است.
- ۳۲- بخشی از ساختمان عثمانی در مسجد شریف نبوی.
- ۳۳- بخشی از روضه شریفه - منبر فرستاده سلطان مراد عثمانی نیز دیده می شود این منبر در جای منبر پیامبر گرامی ﷺ ساخته شده است.
- ۳۴-۳۵- بخشی از رواقهای توسعه بزرگ مسجد شریف نبوی.
- ۳۶-۳۷- نمونه‌ای از قبه‌های متحرک و تزئینات آن در ساختمان توسعه ملک فهد رحمه الله.
- ۳۸-۳۹- صحن داخلی مسجد شریف نبوی که باجترهای زیبای اتوماتیک پوشانده می شود.
- ۴۰-۴۱- جنوب مسجد شریف نبوی چنانکه ملاحظه می کنید ساختمان عثمانی از سایر توسعه ها معلوم می شود.
- ۴۲-۴۳- مسجد شریف نبوی - جنوب شرق.
- ۴۴-۴۵- مسجد شریف نبوی - جنوب غرب.
- ۴۶-۴۷- منظره ای فضایی از مسجد قباء بعد از توسعه اخیر سال (۱۴۰۶) هـ ق - (۱۹۸۶) م.
- ۴۸- مسجد قباء از داخل منبر و محراب را ملاحظه می کنید که با آیات قرآن کریم مزین شده است.
- ۴۹- مسجد قباء منظره‌ای شبانه.

- ۵۰-۵۱- مسجد قباء از داخل رواقهای وسیع و چترهای صحن داخلی را ملاحظه می کنید که بگونه اتوماتیک باز و بسته می شود.
- ۵۲-۵۳- مسجد قباء از داخل زیبا و منحصر به فرد.
- ۵۴-۵۵- قبرستان بقیع قبرستان اصلی اهل مدینه از عصر پیامبر گرامی ﷺ تا کنون روایت می شود که بیش از ده هزار صحابه در این قبرستان دفن شده اند.
- ۵۶-۵۷- بخشی از قبرستان بقیع - کبوتران مدینه را ملاحظه می کنید که با امنیت و اطمینان در آن دانه می چینند.
- ۵۸-۵۹- منطقه شهدای احد که قبرستان شهدای احد و در رأس شان حضرت حمزه بن عبد المطلب ﷺ و کوه احد و کوه رماء (تیراندازان) را در بردارد.
- ۶۰-۶۱- کوه عینین که کوه رماء (یا تیراندازان) نیز نامیده می شود، زیرا پیامبر گرامی ﷺ در غزوه احد پنجاه نفر تیرانداز بر آن گماشتند تا جبهه مسلمین را حمایت کنند، این کوه کوچکی است که ۱۸۰ متر طول و ۴۰ متر عرض دارد و روبروی قبرستان شهداء احد قرار گرفته است.
- ۶۲-۶۳- کوه احد، مشهورترین کوه در مدینه منوره.
- ۶۴-۶۵- بخشی از کوه احد و دره ای را ملاحظه می کنید که اهل مدینه می گویند پیامبر گرامی ﷺ در اثنای غزوه احد در آنجا بالا رفته اند.
- ۶۶-۶۷- مسجد شریف نبوی بعد از توسعه خادم حرمین شریفین ملک فهد رحمت الله علیه.
- ۶۸-۶۹- مسجد قبلتین - یکی از مساجد عصر نبوی، که متعلق به قبیله بنی سلمه خزرجی بود این مسجد در پنج کیلو متری غرب مسجد نبوی واقع است.
- ۷۰-۷۱- مسجد قبلتین یکی از مساجد تاریخی در مدینه منوره.
- ۷۲-۷۳- مسجد قباء منظره ای عمومی از خارج.
- ۷۴-۷۵- منطقه فتح - که در دامنه غربی کوه سلع واقع است، و شامل مسجد فتح و مساجد دیگری است که بنا بر روایات در جاهایی ساخته شده که بعضی صحابه در اثنای غزوه در آن سنگر داشته اند.

- و مسجد فتح مسجد کوچکی است که در جایی ساخته شده که در اثنای غزوه احزاب خیمه رسول الله ﷺ در آنجا نصب شده بوده است.
- ۷۶-۷۷- منطقه فتح - در سمت راست تصویر مسجد فتح ملاحظه می شود که در جایی ساخته شده که در غزوه احزاب خیمه رسول الله ﷺ در آن نصب بوده است.
- ۷۸-۷۹- کوه سلع - منظره ای از شمال شرق که امتداد کوه را نشان می دهد.
- ۸۰-۸۱- مسجد جمعه - در جایی ساخته شده که پیامبر گرامی ﷺ اولین نماز جمعه را در مدینه برای مسلمین اقامه کردند و در محله بنی سالم بن عوف از قبیله خزرج واقع بود.
- ۸۲-۸۳- مسجد شریف نبوی منظره ای عمومی از خارج.
- ۸۴-۸۵- مسجد بنی معاویه - مسجد اجابه نیز نامیده می شود یکی از مساجدی که رسول الله ﷺ در مدینه در آن نماز خوانده اند.
- ۸۶-۸۷- مسجد شریف نبوی گنبد سبز را ملاحظه می کنید که بر روی مرقد شریف رسول الله ﷺ و دو یار با وفایشان ابوبکر صدیق و عمر فاروق رضی الله عنهما ساخته شده است.
- ۸۸-۸۹- مسجد سجده یا مسجد ابوذر - در یکی از جاهایی ساخته شده که پیامبر گرامی ﷺ در آن نماز خوانده اند.
- ۹۰-۹۱- مسجد میقات (ذو الحلیفه) که اهل مدینه و زائران برای ادای مناسک حج و عمره از اینجا احرام می بندند و عازم مکه مکرمه می گردند.
- ۹۲-۹۳- مسجد شریف نبوی - یک گوهر عمرانی منحصر به فرد.
- ۹۴-۹۵- مسجد حضرت علی بن ابی طالب رضی الله عنه - این مسجد در یکی از جاهایی ساخته شده که پیامبر گرامی ﷺ در آن نماز عید اقامه می کردند.
- ۹۶-۹۷- این تصویر مشتمل است بر مسجد الغمامه در سمت راست و مسجد حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه در سمت چپ، این دو مسجد در اماکنی ساخته شده که پیامبر گرامی ﷺ در آنجا نماز عید اقامه می کرده اند چنانکه اندکی دورتر مسجد شریف نبوی از طرف غرب ملاحظه می شود.
- ۹۸-۹۹- منطقه مرکزی مسجد حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه را ملاحظه می کنید که در یکی از عیدگاهای پیامبر گرامی ﷺ ساخته شده است.

- ۱۰۰-۱۰۱- مسجد حضرت عمر بن خطاب رضی الله عنه - در یکی از جاهایی ساخته شده که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم در آن نماز عید اقامه کرده اند.
- ۱۰۲-۱۰۳- مدینه منوره منظره ای عمومی.
- ۱۰۴-۱۰۵- مسجد الغمامه در یکی از جاهایی ساخته شده که پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم در آن نماز عید اقامه می کرده اند.
- ۱۰۶-۱۰۷- مسجد قباء دومین مسجد مشهور و تاریخی مدینه منوره (که در قرآن کریم از آن یاد شده است سوره توبه آیه ۱۰۸)
- ۱۰۸-۱۰۹- منطقه العنبریه، در سمت راست تصویر بخشی از ایستگاه قطار حجاز را ملاحظه می کنید.
- ۱۱۰-۱۱۱- بخش دیگری از ایستگاه قطار حجاز که سلطان عبد الحمید ثانی رحمت الله علیه آنرا ساخته است.
- ۱۱۲-۱۱۳- نمونه ای از قطارهایی که در خط آهن حجاز کار می کرده است.
- ۱۱۴-۱۱۵- مسجد شریف نبوی جنوب غرب.
- ۱۱۶-۱۱۷- وادی عقیق - وادی مبارک نیز نامیده می شود، که از مشهورترین وادی های مدینه منوره است. پیامبر گرامی صلی الله علیه و آله و سلم در مورد این وادی فرموده اند «أتانی اللیلة آت من ربی فقال صل فی هذا الوادی المبارك» دیشب قاصدی از نزد پروردگارم آمد و فرمود: در این وادی مبارک نماز بخوان.
- ۱۱۸-۱۱۹- تصویر دیگری از وادی عقیق در انتهای تصویر کوه «عیر» را ملاحظه می کنید. عیر کوهی است که رسول گرامی صلی الله علیه و آله و سلم آنرا از طرف جنوب غرب حد حرم مدینه قرار دادند.
- ۱۲۰-۱۲۱- باغ سقیفه بنی ساعده. این باغ در جایی ساخته شده که مسلمانان پس از وفات رسول معظم صلی الله علیه و آله و سلم با ابوبکر صدیق رضی الله عنه بیعت نمودند.
- ۱۲۲-۱۲۳- بخشی از حره شرقی در مدینه منوره - حره : سنگهای سوخته سیاهی هستند که از شرق و غرب مدینه منوره را احاطه کرده اند.
- ۱۲۴-۱۲۵- بقایای قصر سعید ابن العاص، یکی از مشهورترین قصرهایی که در عصر اموی در کناره وادی عقیق وجود داشت.

- ۱۲۶-۱۲۷- مسجد قباء بعد از توسعه اخیر تصویری شبانه وزیا.
- ۱۲۸-۱۲۹- بخشی از هتل‌ها و برجهای منطقه مرکزی.
- ۱۳۰-۱۳۱- وسعت و زیبایی خیابانهای جدید مدینه منوره منحصر به فرد است.
- ۱۳۲-۱۳۳- وسعت و زیبایی خیابانهای جدید مدینه منوره منحصر به فرد است.
- ۱۳۴-۱۳۵- اخیرا چند پل و تونل در مدینه منوره ساخته شده که وسعت و زیبایی آن فوق العاده است.
- ۱۳۶-۱۳۷- تنوع کالا در بازارهای مدینه منوره برای برآوردن نیاز زائران.
- ۱۳۸-۱۳۹- بخشی از بازار سبزی و میوه در مدینه منوره.
- ۱۴۰-۱۴۱- مسجد شریف نبوی منظری عمومی از خارج.
- ۱۴۲-۱۴۳- نمونه ای از خرماهای منحصر به فرد مدینه منوره.
- ۱۴۴-۱۴۵- از باغهای مدینه منوره.
- ۱۴۶-۱۴۷- از باغهای مدینه منوره.
- ۱۴۸-۱۴۹- مسجد شریف نبوی بعد از توسعه بزرگ خادم حرمین شریفین ملک فهد رحمت الله علیه.
- ۱۵۰-۱۵۱- منظری عمومی از شهر بدر، غزوه تاریخی بدر که در سال دوم هجری اتفاق افتاد و خداوند مسلمین و پیامبرگرامی ﷺ و صحابه گرامی ﷺ را بر مشرکان قریش پیروز گردانید در همین منطقه بوقوع پیوست.
- ۱۵۲-۱۵۳ العدوۃ الدنيا (سوره انفال آیه ۴۲) - کثیب الحنان - (تپه ریگ نرم) که پیامبرگرامی ﷺ و صحابه قبل از آغاز غزوه بدر در آن خیمه زدند.
- ۱۵۴-۱۵۵- میدانی که در آن غزوه بدر واقع شده است، در سمت راست تصویر مسجد العریش را می بینید.
- ۱۵۶-۱۵۷- مسجد شریف نبوی - منظری شبانه.